

Belysning af Hr Professor G. Brantings "Upplýsningar" / af F.A. Cederschjöld.

Contributors

Cederschjöld, F. A.

Publication/Creation

Stockholm : Jos. Beckman, 1864.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/afcezjd5>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Edgar & Co

BELYSNING

af

Hr Professor G. Brantings "Upplysningar",

af

F. A. CEDERSCHJÖLD.

M17142

CEDERSCHÖLD

22500654565

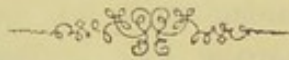
BELYSNING

af

Hr Professor G. Brantings "Upplysningar",

af

F. A. CEDERSCHJÖLD.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN, 1864.

M17142

WELLCOME INSTITUTE LIBRARY	
Coll.	wellMOmec
Call	
No.	WB 460
	1864
	C 38 b

303950
Amar Bl.

»Såväl för samhället som för den enskilde
är sanningens upptäckande af hög betydelse. Att
»blotta den som gör osanning till sin själsfrände,
»vare sig af inre kallelse eller dertill af andra loc-
»kad, är lika viktigt, som att skilja ogräs från hvete.»

Gabr. Branting.

P. J. Liedbeck.

Tidn. Bore d. 14 April 1850.

Herr Professorn och Riddaren G. Branting har uti en nyligen utkommen skrift, benämnd: Några upplysningar, beträffande Orthopedien eller Sträck- och Tryckmetoden, med afseende å Svenska Läkare-Sällskapets protokoll d. 11 Augusti 1863, velat »rätt belysa Orthopedien» och med detsamma afven »tillbakavisa» mina, såsom han kallar det, »missledande beskyllningar». Dessa beskyllningar, bestående deri att jag lagt i dagen hurusom Herr Branting uti sin »Årsrapport» gjort sig skyldig till osanningar och låga insinuationer, vill Herr Branting »tillbakavisa» genom nya osanningar och nya insinuationer, hvilka återfinnas snart sagdt på hvarje sida af hans nyss utkomna broschyr, ifrån den första till den sista.

Ehuru vidrigt det är att framhålla dylika lågheter, måste jag dock ännu en gång göra det, då Herr Branting uti sin sednaste skrift icke blott velat fränkänna mig all vetenskaplig bildning, utan, hvad värre är, besläcka min karaktär. Det är icke mitt fel, om mitt anförande till Svenska Läkare-Sällskapets protokoll varit oangenämt för Herr Branting. Må han skylla sig sjelf för den tillrättavis-

ning han erhållit, då han låter så hänföra sig af sina lidelser, att han glömmet hvad han är skyldig sanning och rätt. En sådan tillrättavisning kan ingalunda kallas en »pamphlett». Mitt uppträdande var af Herr Brantings handlingssätt fullt berättigadt; så är ock detta mitt svar, genom hvilket jag nu går att skoningslöst belysa rätta halten af Herr Brantings sednare skrift.

Om Herr Branting med de afbildningar, som finnas i början af hans broschyr, velat låta förstå, att dylika inrättningar begagnas å härvarande Orthopediska institut; så är redan detta, innan man kommit till början af sjelfva skriften, en låg insinuation. Hvar och en, som aldrig så litet tagit kännedom om nämnde institut, måste nemligen veta, att hvarken dylika sträcksängar och galgar, som här äro aftecknade, icke heller några andra dem liknande inrättningar, af Herr Säterberg begagnas eller någonsin varit begagnade. Hvad är alltså meningen med dessa ritningar, om icke att på sanningens bekostnad hos allmänheten väcka misstroende och fruktan för en inrättning, som föregifves begagna sig af dylika redskap? Jag kan åtminstone icke finna någon annan; och efter den uppfattning af saken jag således gjort mig, torde det ursäktas mig, om jag kallar detta Herr Brantings handlingssätt *lågt* och *ovärdigt*. Kan Herr Branting gifva någon annan nöjaktig förklaring öfver afsigten med dessa afbildningar, så skall jag med nöje återtaga mina ord, men till dess kan jag icke finna några, som riktigare uttrycka min innersta tanke.

Gå vi nu öfver till sjelfva texten, så möter oss genast uti inledningen till densamma en ny, uppenbar osanning. Herr Branting säger nemligen, att mina åsigter »delats af några andra Stockholms-läkare, *nio* till antalet, hvilka velat tala i Svenska Läkare-sällskapets namn». Det är sannt, att endast nio ledamöter vid sammankomsten i Svenska Läkare-sällskapet, den 11 Augusti, yttrade sig, med anledning af mitt anförande. Men Herr Branting förtiger, att *hela* Svenska Läkare-sällskapet *förenade sig* uti att till protokollet nedlägga sin protest emot den af Herr Branting utgifna »Års-

rapporten», uti hvilket protokoll uttryckligen finnes anmärkt, att *ingen* delade Herr Brantings åsigt, att orthopediska apparater, sådana de i våra dagar konstrueras och användas, äro olämpliga och skadliga. Det är således Svenska Läkarsällskapet, som talat uti sitt eget namn, och icke endast jag och de »nio», hvilka Herr Branting, genom en förunderlig idéassociation, synes vilja likna vid de nio muserna, alldestund han behagat utmärka mig såsom deras »*musagetes*». Mine värde kolleger! säkerligen hafven J icke kunnat drömma, att någon, äfven den mest utsväfvande fantasi, skulle uti eder tro sig skåda bilderna af dessa qvinligt sköna varelser, som uti den Grekiska mytologien blifvit framställda under benämningen: de nio muserna. — Infallet kan dock vara rätt kostligt, och ett oskyldigt skämt, äfven om det icke är lyckadt, skadar aldrig. Således: låt gå för de nio muserna!

Vi hinna icke sluta första sidan, utan att stöta på en ny osanning, nemligen det syfte Herr Branting säger den »ströskrift» hafva, som innehåller mitt anförande till Svenska Läkarsällskapets protokoll, jemte Sällskapets eget utlåtande. Herr Branting synes ej *vilja* förstå mitt syfte. Att han emedlertid känt sig träffad af innehållet, visar hans ifriga försök att gifva det annan färg och annat uttryck. Jag måste, tillfölje häraf, ännu en gång upprepa syftet med mitt anförande till Läkarsällskapet. Det var att »påpeka några af de i »Årsrapporten» mest i ögonen fallande osanningar och låga insinuationer», samt att »på det kraftigaste protestera emot det gjorda försöket att uti den Svenska medicinska litteraturen insmyga den uppenbara skandalen.» Jag förklarade att jag icke ville trötta med någon egentlig kritik af Herr Brantings årsrapport. Jag nämnde visserligen ej uttryckligen skälet dertill. Jag nödgas nu göra det. Herr Brantings opus är ej sådant att det förtjenar en vetenskaplig kritik. Denna vore bortkastad på en skrift, som, jag upprepar det, innehåller »osanningar och låga insinuationer». Det var dessa jag ansåg mig böra framhålla och belysa inför Svenska Läkarsällskapet, alldestund Herr Bran-

ting ej haft försyn att sprida dem i utlandet. — Hvad sjelfva orthopedien beträffar, så ansåg jag mig icke behöfva gendrifva Herr Brantings åsigter; ty en person, som säger sig med orthopedien förstå »spännsängs- och tryckmethod» och som talar om »orthopediska tortyrredskap», en sådan person anger sig vara betydligt efter sin tid och ej vuxen ett vetenskapligt resonemang. Jag framställde blott helt flygtigt några tankar om snörlif och orthopediskt lifstycke, och det är förmodligen derpå Herr Branting grundar sitt påstående, då han säger syftet med mitt anförande vara att bestrida eller söka tillintetgöra bevisen mot skadligheten af spänn-tortyren.

Då premissen till Herr Brantings argumentation, såsom jag visat, alltså är falsk, så är det klart att konklusionen måste vara derefter; och jag kunde gerna lemna Herr Branting, fritt utgjutande sin vredes skålar öfver mig för ord, som jag aldrig yttrat och tankar som jag aldrig hyst. Men Herr Brantings skrifsätt är så egendomligt, att det icke torde sakna intresse att följa honom till slutet, ehuru sorgligt det också må förefalla, att se en person, i flera hänseenden af naturen så rikt utrustad som Herr Branting, genom lidelsefulla utgjutelser nedsätta sitt eget värde och förringa den aktning, hvartill han i annat fall skulle göra sig berättigad.

Då jag nu går att något närmare granska Herr Brantings »Upplysninger», så får jag till en början åter erinra, att jag aldrig försvarat eller ämnar försvara några föråldrade »orthopediska tortyrredskap», utan att frågan blott vänder sig omkring den orthopediska behandlingen vid *härvarande orthopediska institut*.

Äfven med den ringa grad af perceptionsförmåga Herr Branting anser mig ega, fattar jag dock andemeningen af de sväfvande och oegentliga uttrycken uti »Årsrapporten», der det heter: »Då den fria rörelsen är ett betingande villkor för djurorganismens lif (!); då förutan densamma ingen utveckling, helse eller kraft är möjlig; då de organiska och animala förrättningarne äro en tillkomst af den otvungna, fria

lifsyttringen (!); så måste det följaktligen strida mot förnuft och samhällslag, att använda sådana redskap för människokroppen, hvilka ej allenast försvaga muskelapparaten, utan äfven rubba hela den organiska verksamheten.» Men, för att denna allmänna sats skall kunna tillämpas på Herr Satherbergs institut, så måste det ådagaläggas, att vid nämde institut sådana försvagande och rubbade redskap verkligen användas. Detta har emedlertid Herr Branting aldrig mäktat bevisa. Således är ju hela denna ståtliga tirad här vid lag af alls ingen betydelse. För öfrigt får jag fästa uppmärksamheten derpå, att Herr Brantings yttrande blott kan hafva afseende på den *friska* »djurorganismen», emedan ingen lärer bestrida, att det gifves många patologiska förändringar, för hvilkas botande längre eller kortare tids stillhet eller inskränkning af den »fria rörelsen» är ett nödvändigt vilkor. Med föregifna »stöd af erkända auktoriteter uti strängt hållna vetenskapliga bevis» har Hr B. således endast frambringat några klingande fraser, som icke hafva något med den egentliga tvistefrågan att skaffa. Men sådan är den logik hvaraf Herr Branting berömmar sig. Öfverallt falska slutsatser, dragna af oriktiga premisser. Sålunda affärdar han mina i korthet yttrade åsichter om det vanliga snörlifvet, jemfördt med det orthopediska lifstycket, såsom jag vågat kalla det, medelst följande argumentation: »spännmetoden betjenar sig för sina s. k. kurer af vida mera komplicerade apparater för kroppens tryckning, vridning och spänning än de, hvarmed fruntimmerssnörlif vanligen förses; hvaraf det enkla förnuftsslut kan dragas, att de Orthopediska redskapen äro långt mera skadliga än snörlifvet». — Jag vädjar till hvar och en med vanligt människoförstånd, om det finnes någon stymmelse till förnuft i denna slutledning? — Denne apparaten är mera komplicerad än denne — *ergo* är den skadligare. Troligen skulle ingen skolgosse, som börjat läsa logik, våga framkomma med en dylik syllogism, af fruktan för anmärkning. Förr i världen kunde man få handplagg för dylikt.

Jag vill blott anföra ett exempel på satsens orimlig-

het. Det torde vara bekant att Herr Branting, oaktadt sina vid alla tillfällen utslungade anathemer emot allt som förorsakar »tryck», likväl icke försmår att, för botande af åderbråck å nedre extremiteterna, jemte gymnastik använda turniket. Nå väl: af alla slags turniketer är den s. k. fältturniketen den minst komplicerade; men ingen kirurg lär väl vilja förneka, att den förorsakar det skadligaste trycket — hvarföre man ock heldre begagnar sådana, som äro mera »komplicerade», emedan dessa, just genom deras mera »komplicerade» sammansättning tilltrycka arteren, utan att så hårdt som fältturniketen trycka omliggande delar.

Ungefärligen på samma sätt förhåller det sig med snörlifvet och det s. k. Orthopediska lifstycket. Det förra sammantrycker nästan hela bröstkorgen och en del af underlifvet, såsom jag i mitt anförande till Läkare-sällskapets protokoll anført; det sednare deremot förorsakar blott ett tryck på ryggsidan af bröstkorgen, utan något mottryck på framsidan, och är försedt med stöd dels under axlarna, dels å bäckenets fasta ben. Om några andra Orthopediska redskap har jag aldrig yttrat mig, och om dessa endast helt lösligt. Jag tillkännagaf i tydliga ordalag, att som detta mitt yttrande icke hade karaktären af en genomförd kritik, så behöfvde jag icke heller uppehålla mig med att bevisa hvad jag antog och ännu antar vara af Läkare-sällskapets ledamöter insedt. Jag får således ännu en gång fästa uppmärksamheten derpå, att jag i mitt uppträdande då, så väl som nu, endast afser att framdraga de »osanningar och låga insinuationer» hvaraf Herr Branting betjenar sig uti »Årsrapporten», för att anfälla Herr Sætherberg, och i »Uppllysningarna» mig. Huru Hr Branting kan påstå att de få ord jag om snörlifvet yttrat, innesfatta »allt hvad jag med hela min forskande tankekraft kunnat uppleta till försvar för den af mig högt beprisade Orthopedien», torde endast kunna förklaras af den bitterhet, som röjer sig uti den hånande ordställningen.

Föregifvande att jag ville försvara föråldrade orthopediska redskap, och att jag uppfattat den orthopediska behandlingen sålunda, att det orthopediska »stödet», såsom Herr

Branting kallar det, ensamt utan annan behandling användes af Herr Sætherberg; och hopblandande hvad jag yttrat och hvad som i Svenska Läkare-sällskapets skrifvelse finnes anfördt, söker Herr Branting att med osanna uppgifter, vrängda framställningar, skymfande invektiver och, hvad värre är, ovetenskapliga satser nedbryta detta, så förhatade, »Orthopediska stöd»

Herr Brantings argumentationer grunda sig på det antagande, att »bröststommens och ryggradens flesta deformiteter äro beroende af inre organiska lidanden, hvilka ej af tryck, stöd eller spänning kunna motverkas» (sid. 5). Om han verkligen tror, att jag »inhemtad» så ringa »fysiologisk och pathologisk kunskap», att jag skulle erkänna detta; så bör jag icke förundra mig, att Herr Branting velat framställa mig såsom den der icke synes känna till någonting annat än »(barn)-förlossningskonsten» och såsom en, hvars *begrepp* äro förvridda, och som stundom är så slö till förståndet, att Herr Branting trott sig böra benämna det: »paralysis interdum ingenii.» — Att lidanden i inre organer stundom kunna förorsaka deformiteter af bröstkorgen, är visserligen en sanning, men att ryggradens och bröststommens flesta deformiteter skulle deraf vara beroende, är ett fullkomligt misstag, äfven om Herr Branting skulle vilja åberopa sin »40-åriga erfarenhet» såsom stöd för ett sådant antagande. Han sjelf synes också icke hafva fullt allvar med denna sin sats, ty redan, på sid. 10, der han vill visa obehöfligheten af de mekaniska medlen, uppgifver han muskulär asymmetri såsom orsak till »tusentals ryggradssnedheter». Nyss voro »ryggradens flesta deformiteter beroende af inre organiska lidanden»; nu åter är »musculär asymetri» orsaken till »tusentals ryggradssnedheter». Detta sätt att jemka sina åsikter efter omständigheterna påminner om den odödlige Holbergs *Erasmus Montanus*, som först bevisade att modren var en sten, men, då hon började gråta, bevisade att hon icke var en sten, hvaraf hon åter blef glad igen. Ehuru jag med bedröfvelse funnit, att Herr Branting, för vinnande af för vetenskapen främmande syften, icke försmår att tillgripa osanning och

andra mindre ädla medel; så har jag dock aldrig trott, att han icke egde nödiga kunskaper och tillräckligt godt förstånd för att *kunna*, om han *velat*, värdigt försvara den plats han så länge innehaft, såsom föreståndare för Gymnastiska Central-Institutet. Jag kan icke föreställa mig, att det för Herr Branting ä obekant hvilka fruktansvärda lidanden i inre organer *just uppkomma till följd af ryggradens snedhet*, huru dessa organer trängas ur sitt normala läge, tryckas och störas i sina functioner o. s. v. under det resbenen på den hopsjunkna sidan atrofieras, såsom man finner, bland annat, af Bouvier's mästerliga arbete *Atlas des leçons cliniques sur les maladies de l'appareil locomoteur*. Detta och hvad dermed har sammanhang tager jag för alldeles gifvet att Herr Branting känner.

Herr Branting, som vill genom några exempel belysa sina här ofvan återgifna påståenden, har ansett sig tillständigt att göra det med följande, för min heder och min karaktär, kränkande inledning: »Att sålunda här anföra några, om än framstående fall *inom en obemärktare samhällsklass*, kan väl ej gälla inför Herr Cederschjöld. Måne åtminstone icke ett eller annat exempel, uteslutande hemtadt från den högre aristokratien skulle vinna gehör?» — Hvad berättigar Herr Branting att tilltala mig på detta sätt? Kan han framdraga ett enda exempel, som antyder att jag tillslutit mitt hjerta för den fattiges lidande; att jag icke, efter mina krafter, sökt bringa hjälp och tröst hos den fattige såväl som hos den rike? Kan han på samvete säga, att jag någonsin med förakt tillbakaskjutit den hand som räcket mig af min fattige medbroder? eller att jag genom liknöjdhet för *de obemärktare samhällsklasserna* gjort mig ovärdig att tillhöra den Svenska Läkarekåren? I sanning! jag tror det icke. Hvad är då hans mening? Vill han blott antyda, att jag fikar efter gunst och slem vinning? Det är lika skamligt. Måhända skall Herr Branting hos en eller annan genom denna låga insinuation kunna om mig väcka mindre fördelaktiga tankar; men han har också derigenom ohjelpigen stämplat sig såsom en låg baktalare: och om, såsom jag

ännu vill hoppas, det hos honom finnes någon känsla af heder och ära, så ger han mig upprättelse genom att återtaga denna, för mitt hjerta sårande anspelning. — Men vi gå vidare.

Att »familjen Montmorency» med »genuesiska Doriafamiljen stridt om högsta ättartalet i världen», rör mig alldrig det minsta. För mig må de gerna strida så mycket de behaga, ehuru jag tycker det är bra tokigt. Och att »en af den nämnda familjens unga ättlingar» blef sned i ryggen, finner jag icke heller så sällsamt. Det skulle mera förundra mig om inte »den genuesiska Doriafamiljen» också hade några snedryggiga att uppvisa. Emedlertid kan jag icke annat än beklaga att det gick på tok för den unga Montmorency; men så är han väl inte den enda »ättling» af en gammal familj, som slutat med — »paralysis extremitatum». Då denna sorgliga berättelse på intet sätt angår beskaffenheten af Herr Säterbergs kurmethod, alldenstund det icke uppgifves, att den unge ädlingen blifvit vårdad å härvarande Orthopediska Institut och af Herr Säterberg, *hvarom endast är fråga*; så kan man af densamma icke hemta annan lärdom, än att det, enligt Herr Brantings uppgift, finnes sjukvårdsinrättningar i Europa, der man lämpar »noggrannheten och omsorgen» vid kurens utförande efter patienternas högre eller lägre samhällsställning, hvilket är mycket att beklaga, men som lyckligtvis, så vidt jag känner, ingenstädes hos oss eger rum.

Såsom god Skandinav, har jag naturligtvis med större intresse läst den romantiska berättelsen om den »danska Prinsessan af Hessiska Landtgreffliga huset, anförvandt med Christian den åttonde», som hade hjertlidande och »föll sanslös i armarna på svenska ministern» under en högtidlighet vid danska hofvet. Det anmärkningsvärdaste uti hela denna historia är egentligen, att hon uppgifves hafva »njutit af en god helsa» oaktadt hon led af snedhet i bålen»; emedan detta står i strid med Herr Brantings påstående, att »rygggradens flesta deformiteter äro beroende af inre organiska lidanden». Hon var således ett undantag från allmänna regeln, och ett lysande undantag, såsom medlem af »den högre aristokratien».

Att hon fick hjertlidande, under det hon låg under orthopedisk behandling i Lübeck, är ganska sorgligt att höra; men inte kan man rimligtvis lägga Herr Säterberg detta till last. En lycka i olyckan var det emedlertid att hon uti den olycksdigra anglaisen föll i armarna på en »svensk» och icke på en tysk minister! Mindre händelser hafva ofta nog afgjort länders öden.

Hvad slutligen angår den »høge Riddarhusrepresentanten», som lät sin dotter orthopediskt behandlas i Lübeck, derföre att »hon af föräldrarne ansågs för liten till växten»; så kan denna historia endast tjena till varning att icke gifva sig i händer på charlataner, som hänga folk. Det var måhända derföre »representanten» var så angelägen att få en inrättning till stånd här i Sverge der dylika gräsligheter icke föröfvades. Också vet jag icke att vår hederlige Säterberg någonsin gjort sig skyldig till något dylikt. — Och dylika puerila historier vill Herr Branting skola gälla såsom vetenskapliga bevis! Jag tillstår uppriktigt, att jag hyst bättre tankar om Herr Branting.

Medan vi äro på tal om upplysande exempel, torde det icke vara ur vägen att påpeka Herr Brantings falska uppgift, att jag, uti mitt anförande till Svenska Läkare-sällskapet, skulle hafva »framhållit» ett, såsom Herr Branting kallar det, »eminent fall», för att visa, det »medikal-gymnastiken mot detsamma fruktlöst begagnades». Hvar och en som aldrig så flyktigt vill genomläsa Läkare-sällskapet's protokoll af den 11 Aug. skall genast finna, att det icke var jag, utan Herr Doktor Høk, som med anledning af mitt anförande, meddelade denna berättelse, hvilken Herr Branting uti sina »upplysningar» på ett vanställande sätt velat komplettera. Ehuru jag således kunde förbigå hela denna sak, emedan den icke rör mig personligen, anser jag mig dock, såsom medlem af Svenska Läkare-sällskapet, icke böra lemna den oanmärkt; hvarföre jag här vill bifoga fullständig redogörelse, angående denna Herr Høks patient, hvilken Herr Branting haft den bristande granlagenheten att med hennes

namnteckning utmärka. Herr Hök har nemligen tillsändt mig en skrifvelse af följande lydelse:

»Härmed får jag, till vidare upplysning, meddela följande, rörande den patient, om hvilken jag vid Läkare-sällskapets sammanträde den 11 Augusti 1863 yttrade mig, under diskussionen om Professor Brantings »Årsrapport till Kongl. Sundhets-kollegium öfver sjukvården å Kongl. Gymnastiska Central-institutet år 1864».

Nämnda patient behandlades af Herr Professor Branting med sjukgymnastik vid Gymnastiska Central-institutet åren 1857 och 1858, trenne månader under hvardera året, för en *verklig* ryggradskrökning, af det slag som benämnes S-formig skolios. Skoliosen var redan stadd i en betydlig utveckling och förorsakade smärtor i den utskjutande, venstra sidan. Dessutom led patienten ofta af hufvudvärk.

Efter fruktlöst begagnande af nämnde gymnastik, under loppet af 6 månader, och då barnets föräldrar till sin stora ledsnad funno att gymnastiken hvarken förmådde att hejda snedhetens tilltagande, eller lindra värken i sidan, beslöts, på min inrådan, att patienten skulle anmälas vid Gymnastiskt-Orthopediska Institutet, för genomgående af *mekanisk behandling i förening med gymnastik*. Denna behandling, som börjades den 10 Januari 1859, visade snart den goda verkan, att smärtorna i sidan upphörde; och redan inom första månaden efter kurens början märktes en tydlig förminskning af snedheten. Den hufvudvärk, hvaraf patienten hade plågats, gaf härunder äfven vika, krafterna tilltogo, och känslan af ett allmänt välbefinnande vittnade om kurens välgörande verkan på organismen i dess helhet.

Denna förbättring fortgick och stadgades mer och mer, så att patienten redan i början af Juni månad med trygghet kunde lemna institutet; emedan, för att döma efter ryggens återställda symmetri, skoliosen nu med allt skal kunde anses botad.

Till förekommande af recidiv, fortsatte patienten äfven någon tid i hemmet att begagna den orthopediska sängen, hvarest hon alldeles upphörde med densamma.

Fyra och ett halft år hafva nu förflutit, sedan denna patient behandlades med orthopediska medel, och någon anmärkningsvärd snedhet har sedan den tiden hvarken jag eller patientens anhöriga observerat.

Jag hade, under denna patients behandling, många gånger tillfälle att iakttaga beskaffenheten af den behandlingsmethod, som mot dylika åkommor användes vid härvarande Orthopediska Institut, och kan intyga, att denna method är helt annorlunda beskaffad än Orthopediska Institutets be-
lackare velat komma allmänheten att tro; och hvad den orthopediska sängen särskildt beträffar, är densamma så mycket mindre en »sträcksäng», som den *alls icke* verkar sträckande på kroppen.

Stockholm den 19 December 1863.

C. T. HÖK.

Om nu detta fall af ryggradssnedhet skall, enligt Herr Brantings åsigt, betraktas såsom ett sådant, som »utplånas endast genom helsokraftens inverkan, utan hvarje annan vidtagen åtgärd», — oaktadt patienten under 6 månader hos Hr Branting begagnat gymnastik, och sednast under ett halft års tid varit hos Hr Sætherberg orthopediskt behandlad, — hvad skall man då säga om de 16 fall af ryggradssnedhet, som Herr Branting uti sin »Årsrapport» anför? Af dessa 16 är det blott *en* som begagnat gymnastik $3\frac{3}{4}$ månad. Af de öfriga hafva 6 blifvit af Herr Branting behandlade 3 månader, två 2 månader, en $1\frac{1}{2}$ månad, två $1\frac{1}{4}$ månad och fyra endast 1 månad. Af dessa uppgifvas 8 hafva blifvit *fullkomligt* återställda, och de öfrige i hög grad förbättrade, så att hos en och annan snedheten blef »föga synlig»; allt detta oaktadt skoliosen hos 13 var redan fullt utbildad — en bland skolioserna var till och med medfödd. Dessa voro således alla af svårare natur. Den slutsats man häraf kan draga måste således vara en af dessa två: antingen har Hr Branting uti sin »Årsrapport», med fullkomlig kannedom om skoliosens verkliga natur, falskeligen uppgifvit de 14 fallen vara af mera

svårartad beskaffenhet, eller saknar han denna kännedom och tror att dylika fall af skolios på denna korta tid *kunna fullkomligt* botas. Det skulle vara att alltför mycket misskänna läsarens omdöme, om jag häröfver skulle tillåta mig några vidare reflexioner.

Att upptaga och besvara allt Herr Brantings ordande om »stöd» och »tryck, »hopknutna lärfts- och bomullslif», »ressorter», »jernfjedrar», »putor», »kryckor» m. m., m. m. skulle alltför mycket fresta läsarens tålamod; emedan jag i sådant fall måste, snart sagdt, vid hvarje rad, upprepa, *att talet är om den hos Herr Sætherberg brukliga behandlingen medelst orthopedi och gymnastik i förening, men icke om föråldrade och längesedan förkastade orthopediska redskap, eller om fordna felsteg inom orthopedien.* Men som Herr Branting icke vill höra på det örat, så vill jag blott fortsätta att skärskåda de allmänna satser, hvarpå han stöder sina, som Läkare-sällskapet ganska träffande kallar det, »braskande» argumentationer. Herr Branting, som har den fina takt, att icke kunna framställa en dylik sats, utan att gifva mig en sidospark, yttrar sig således på följande sätt: »Den som vill låta påskina ett så vidsträckt vetande, äfven i för honom främmande kunskapsämnen, borde åtminstone i känd sak, på diagnostisk väg(?) veta att det enahanda eller på samma kroppsdel uthålligt anliggande stödet och trycket stör den normala kärlverksamheten; att en uniform ställning, ett stillasittande eller liggande, äfven under kortare tider, väcker känsla af utmattning och trötthet, orsakad af kapillärkärlens förojemnade(?) verksamhet. Det bör sålunda ej hafva undfallit Herr Cederschjöld, hurusom en tvungen, enformig ställning nedsätter lifskraften, åstadkommer *svårartade staser och infarkter*, samt att detta i ett långt mera vidsträckt förhållande måste göra sig gällande, då liggning eller stillasittande är förenadt med tryck, hängning(!) eller sträckning, hvarigenom sålunda blodrörelsen, betinget för all lifsförrättning, rubbas».

Att »blodrörelsen rubbas» genom »hängning» är en »känd sak», som är ganska lätt att »diagnostisera»; men vill

man följa den af Herr Branting utstakade »diagnostiska vägen» längre, så fruktar jag det bär rakt till skogs. Det har visserligen aldrig fallit mig in att t. ex. närmare utröna »kapillärkärlens verksamhet» å den kroppsdel, som är utsatt för »tryck» då man »sitter»; ej heller vet jag att någon annan riktat sin forskning åt detta håll. Men »sittande» och »liggande» har i alla tider ansetts såsom ett naturbehof, ett nödvändigt beting, för att efter »utmattande» och »trötande» arbete återvinna krafter och styrka. Det är emedertid nu bra sorgligt att höra, att det skall hafva så olyckliga följder, att »sitta» och »ligga», äfven under »kortare tider», och att man således icke skall kunna få intaga dessa hvilande ställningar, utan att blottställa sig för »svårartade staser och infarkter», hvilket i »långt mera vidsträckt förhållande måste göra sig gällande, då liggning eller stillasittande är förenadt med tryck, *hängning* eller *sträckning*». Ty, ehuru man icke under någon af dessa ställningar behöfver hvarken hängas eller sträckas; så lærer man dock dervid icke kunna undgå det olycksbringande »trycket», och då man besinnar, att ingen människa, ända ifrån våra första föräldrar, underlåtit att flere gånger om dygnet utsätta sig för vådorna deraf; så kan man göra sig ett begrepp om, hvilka »svårartade staser och infarkter», sekel efter sekel, måste hafva hemsökt det arma människoslägtet, hvilket således med allt skäl kunde instämma i den chorus, som August Blanche uti sin bitande satir: »Döden Fadder», låter badgästerna sjunga:

»Aldrig stå,
 Ständigt gå,
 att vi evigt lefva må!
 Föreskriften är så vigtig,
 Var försiktig, var försiktig.»

Dock skämt åsido. Vi vilja taga frågan om *stillaliggandet* i något närmare skärskådande.

Naturligtvis kan det icke falla någon in att ålägga en frisk person, att, utan tvingande skäl, hålla sig en längre tid

stillaliggande. Men om en frisk person t. ex. bryter af sig benet; nå, denne tvingas då af omständigheterna att ligga stilla. Vi vilja derföre taga ett annat exempel. Ett barn befinnes lida af *höftsjuka*. Sjukdomen är icke långt avancerad: det är blott läkarens öga som igenkänner den; för andra ser barnet friskt ut. Vetenskapen och erfarenheten säga läkaren, att om barnet får gå uppe, så blir det i lyckligaste fall — en krympling. Här inträder då den viktiga frågan om *stillaliggande*. Skulle man nu lita på Herr Branting, som säger, att stillaliggande *äfven för en kortare tid* nedsätter lifskrafterna, så borde man ju genast uppgifva all tanke på att hålla det stackars barnet liggande. Till lycka för ett sådant barns framtid, gifves det dock andra, mera rationella åsikter; och för att nu icke anföra en sådan mans åsigt, som enligt Herr Branting ej känner till någonting annat än barnförlossningskonsten, så låt oss höra hvad kirurgerna säga om denna fråga. En af Englands utmärktare kirurger, Professor *John Hilton* vid Royal College of Surgeons höll under åren 1860—62 inför detta College of Surgeons en föreläsningkurs om *inflytandet af hvila, såväl physiologisk som genom mekaniska medel åvägabringad, vid behandlingen af kirurgiska åkommor och sjukdomar* («On the influence of mechanical and physiological Rest in the treatment of accidents and surgical diseases»). Dessa föreläsningar äro intagne i den Engelska tidskriften *Lancet* för de nämnda åren, och sedermera, i slutet af förlidet år, på åhörarnes begäran, särskildt utgifna. De utgöra en bok på 500 sidor, illustrerad af en mängd träsnitt. Vi vilja ur detta utmärkta arbete anföra några ställen.

p. 344 yttrar *Prof. Hilton*:

»Då jag så ofta påyrkat vigten af stillaliggande, för behandlingen af ledgångssjukdomar, så är det nödigt att jag upptager till besvarande ett eller två inkast deremot. Det är två hypoteser, som vanligen framhållas mot användandet af långvarigt liggande, vid behandlingen af ledgångssjukdomar, nemligen att detsamma är skadligt för det allmänna helsotillståndet, och att det föranleder ankylos mel-

lan de friska benens ledytor. Beträffande den befarade försämringen af det allmänna helsotillståndet, så är allt hvad jag kan säga positivt om oen saken, — jag väljer nu som exempel de värsta fall af höftsjukdomar — att jag ännu aldrig sett ett fall af svår höftsjukdom, der ej pat:s allmänna helsotillstånd blifvit upphjelp (»has been benefited») genom stillaliggande, och detta till och med i offentliga hospitaler, hvarest likväl luften alltid oundvikligen måste vara mer eller mindre förskämd; — Jag har haft tillfälle under fortgången af dessa föreläsningar att allt som oftast omtala fall, som bekräfta detta mitt påstående.»

Bland de fall förf. anförer, se här några:

På pag. 337 talar han om ett barn af 2 års ålder, som led af höftsjuka. Denna patient lades på en välstoppad madrass; dess lår, höft och bäcken fixerades medelst ett läderbandage. »Jag lät barnet», säger Hilton, »sålunda ligga i 6 månaders tid (Sept. 1848—Mars 1849)». På föräldrarnes böner att låta patienten få komma upp, svarades: »No, no, his health is improving». — Bandaget togs bort i Augusti 1849. »Då hade samtliga symptomerna af höftsjukan försvunnit, och det allmänna helsotillståndet var godt». (»the general health was good»).

En 9 års flicka, behäftad med höftsjuka, låg oafbrutet i 11 månaders tid. Hennes lidande var då häfvet och hennes allmänna helsotillstånd var i bästa skick.

En 17 års flicka, behäftad med höftsjuka, låg i 6 månader; då gaf läkaren efter föräldrarnes böner, och lät henne gå uppe. Hon måste emedlertid på nytt hållas liggande, och nu låg hon i 8 månader. »Här ha vi — säger författaren — en lungsigtig patient, hvars föräldrar äro lungsigtiga, och som lider af en svår höftsjukdom. Hon har nu, oaktadt allt detta, genom att hålla den afficierade ledgången i stillhet medelst ett enkelt men verksamt bandage, och genom att hållas fullkomligt stillaliggande, verkligen förbättrats till sin allmänna helsa, och hennes höftlidande är nästan läkt.» — »Det der stillaliggandet, — yttrar förf. vidare, — är, i parentes sagdt, en riktig förskräckelse för

visst folk, som säger: det går inte an att ni håller patienten i sängen, ty dess helsa tar skada deraf.»

Det anförda torde vara nog för att bevisa oriktigheten af Herr Brantings åsigt om stillaliggande, såsom menligt för »lifskraften» m. m. Då erfarenheten visar, att flera månaders oafbrutet liggande ej medför skada för en patients allmänna helsotillstånd, så bör ännu mindre några timmars liggande om dygnet, såsom Doktor Säterbergs orthopediska kurmethod för skolios fordrar, kunna göra det, helst detta liggande omväxlar med gymnastik. En person behöfver orthopedisk behandling — vi vilja antaga att det är en ung flicka med ryggradssnedhet —: hon är visserligen ännu i öfrigt frisk; det kan synas hårdt, att ålägga henne att åtskilliga timmar om dygnet ligga och hållas uti en viss ställning; men man bör ihågkomma — och framför allt bör den samvetsgranne och kunnige läkaren göra det, — att denna snedhet alltmer tilltager, och i samma mån skadar inre organer, samt gör förr eller sednare den unga kvinnan till krympling. Då nu orthopedien eger i sin makt — det säger vetenskapen, och det har ock Herr Säterbergs på fysiologi och anatomi grundade method visat — att korrigera denna snedhet eller åtminstone hejda densamma; hvad benämning bör man väl då gifva den man, som vare sig af okunnighet eller afund uppträder, för att med alla möjliga medel, äfven de mest låga — osanningar och falska uppgifter — beröfva orthopedien förtroendet, och således äfven betaga dem, hvilkas lidande fordrar orthopedisk behandling, möjligheten att undvika krymplingsstadiet? Sannerligen, en människovän kan man icke kalla en sådan man.

Vi återgå till Prof. Hilton, för att höra huru han bemöter det andra inkastet mot stillaliggandet, det nemligen att de friska ledgångarna skulle derigenom tillstyfna och sammanvexa.

»Mången påstår — säger Hilton p. 314 — att då ledgångar, och speciellt deras mjuka delar, hållas orörliga och i overksamhet, de, ehuru icke primitivt sjuka, kunna till följd af långvarigt stillaliggande lida en irreparabel

skada till sin straktur, och således blott och bart af hvila blifva ankyloserade. Jag betviflar att denna konklusion är riktig; ja, jag till och med påstår att den är falsk.»

Hans resonemang är för vidlyftigt att här referera; men vi vilja tillägga, att han, för att bevisa sin utsago, förvisade skelettet af en chinesisk kvinnofot. Dennes ledytor hade, till följd af den bekanta chinesiska skon, varit sammanpressade mot hvarandra i 20—30 år, och det oaktadt syntes desamma äfven vid mikroskopisk undersökning vara i fullkomligt friskt tillstånd. »Om man blefve uppfordrad — yttrar Prof. Hilton, med anledning af detta fotskelett — att framvisa ett riktigt eklatant bevis på ledgångars sammantryckning och sammanpressning, till följd af en under åratal pågående täflan mellan naturens ansträngningar inifrån och brutal människokraft utifrån, och der ledytorna ändock icke tagit skada, så är detta fotskelett sannerligen ett sådant.»

Detta torde vara nog, för att visa värdet af Herr Brantings barnsliga joller om stillaliggande och tryck.

Vi vilja nu från en annan sida betrakta Herr Brantings »Upplysningar». Vi äro då åter inne på den egentliga tvistefrågan: den moraliska halten af »Årsrapporten».

Hvad jag i detta hänseende yttrat, vill Herr Branting stämpla såsom »personliga smädelser». Men om man säger åt en person att han ljuger, och han *verkligen* gör det; så kan väl detta vara ganska obehagligt för denne person att höra, men han är dock ej berättigad att benämna det »personliga smädelser», hvilket han först har rätt att göra när beskyllningen *icke* är grundad på sanning.

Frågan är således nu, om Herr Branting verkligen gjort sig skyldig till »osanningar och låga insinuationer», eller om jag falskeligen pådiktat honom detta, och följaktligen emot honom tillåtit mig »personliga smädelser». Min heder fordrar att jag befriar mig ifrån en dylik anklagelse. Må läsaren döma emellan oss!

Jag har börjat mitt anförande till Svenska Läkarsällskapet med den uppgift, att »vid den medicinska sectionens sista sammanträde, under det nyligen här i Stockholm hållna Skandinaviska Naturforskaremötet, öfverlemnade Herr Professoren och Riddaren Branting till de *Danske* och *Norrske* ledamöterna »Årsrapport» etc. Detta kallar Herr Branting en »misstyding» och ett »klander», hvartill han ej anser mig »berättigad». Något klander öfver rapportens utdelande har jag icke uttalat; ehuru om jag äfven gjort det, detta icke borde anses för Herr Branting så förnärmande; ty att en människas handlingar blifva olika bedömda, är något, som hvar och en väl lärer få underkasta sig. Någon »misstyding» kan icke heller upptäckas i den enkla berättelsen om »skriftens främlemnande till de *Danske* och *Norrske* ledamöterna», då densamma blott innehåller sanning. Herr Branting förklarar ju sjelf att skriften till utdelning öfverlemnades, för att derpå fästa de respektive *Norske* och *Danske* ledamöternas uppmärksamhet. Att jag så uppfattade dessa Herr Brantings ord, att skriften endast var ämnad att till våra gäster utdelas, och derföre sjelf icke ansåg mig böra anhålla om ett exemplar, måste jag nu på Herr Brantings ord tro vara ett misstag, hvilket misstag dock torde vara ganska ursäktligt, på grund af Herr Brantings tillkännagifvande, att skriftens utdelande afsåg att fästa de *Norrske* och *Danske* ledamöternas uppmärksamhet på densamma; ett tillkännagifvande, som jag för min del anser onödigt, om skriften varit ämnad för hela församlingen.

Lika »oberättigad» anser Herr Branting »beskyllningen» vara, att »inga exemplar af denna skrift voro reserverade för Herr Brantings egna landsmän? Jag får dock fästa Herr Brantings uppmärksamhet derpå, att jag blott omtalat hvad som tilldrog sig i den *medicinska sectionen*, men icke hvad som derefter följde, och detta af det enkla skäl, att jag, till följd af en börjande sjukdom, som sedan höll mig till sängs lång tid, hufvudsakligen tog kännedom om hvad som i nämnde section afhandlades, och således icke hade mig bekant, att 25 exemplar blefvo vid allmänna mötet ut-

delade. Herr Brantings beskyllning att jag om detta förhållande »sannolikt» haft »vetskap» är således en »låg insinuation», hvartill jag ej gifvit Herr Branting anledning. För öfrigt vill det synas som Herr Branting ifrån början icke haft för afsigt att utdela de 25 exemplaren, emedan detta, såsom han sjelf säger, hufvudsakligen skedde »på uppmaning af såväl Medicinska Sectionens Secreterare, som ock af en och annan utaf de Svenska deltagarna».

Att jag, efter den uppfattning jag gjort mig om Herr Brantings handlingssätt vid den medicinska sectionens sista sammankomst, fann detta »något besynnerligt», torde således icke rimligtvis förtänkas mig. Låtom oss emedlertid se huru Herr Branting går till väga, för att kunna stämpla min korta berättelse härom, såsom en »personlig smädelse». Först låter Herr Branting mig vid »bokens blotta anmälan» erfara en »upprörande, *något besynnerlig* känsla», ja, han försätter mig uti »ett af känslofulla lidelser uppskakadt tillstånd». Då jag uttryckeligen tillkännagaf, att »jag icke faste mig vidare dervid», (sättet för bokens öfverlemnande) oaktadt jag fann den *något besynnerlig*, så måste väl denna förklaring icke röja ett spår till någon »upprörande känsla», annu mindre till ett af »känslofulla lidelser uppskakadt tillstånd».

Hvad är således denna Herr Brantings på fri hand verkställda målning af mitt uppskakade inre annat, än en *vrängd framställning*, en uppenbar *osanning*. Och för mina ögon åtminstone får denna osanning en så mycket mörkare färg, när jag betänker, att jag, ända till den dag då jag läste ifrågavarande bok, för Herr Branting hyst mycken personlig vänskap, som jag städse sökt ådagalägga genom ett aktningfullt bemötande, hvilket Herr Branting, om han vill vara rättvis, icke lär kunna förneka, — afven om han glömt, att förhållanden hafva egt rum, hvilka jag icke här vill närmare beröra, men som bort förhindra honom att framställa mina känslor, såsom utgående ifrån ett hatfullt och lidelsefullt hjerta.

Men denna osanning var nödvändig, för att kunna framkomma med en ny insinuation: förklaring öfver orsaken till

mitt »uppskakade tillstånd», detta foster af Herr Brantings egen fantasi. Hvilken skulle då närmaste orsaken vara? Låt se! »Jo — icke något mindre än den straffvärda för- »brytelsen, att en icke-medikamentsläkare fördristat sig göra »anmärkningar mot en sak, som handhafves af en Esculapii »lagerkrönte son; tänk, en tillrättavisning mot lärdomens Öf- »versteprest, mot en Siare, den der lyftat slöjan af naturens »alla hemligheter». Då jag icke med ett enda ord eller en aflägsen hänsyftning gifvit minsta anledning till detta åter- »upprepande af den gamla visan om läkarnes litterära oför- »dragsamhet, lika enfaldig som orättvis, så anser jag mig fullt berättigad att stämpla denna Herr Brantings smädefulla ut- »gjutelse såsom en ny, »låg insinuation», alltför lumpen att kunna såra. Hvad Herr Branting åsyftar med frammanande af Lings vålnad, må han sjelf afgöra. För mig är denna bild af äkta nordisk kraft och ära alltför vörtnadsbjudande, för att jag skulle vilja neddraga den uti en strid, sådan som denna. —

Ehuru jag, för min del, anser det icke vara riktigt, att vid afgifvande af en årsrapport till Kongl. Sundhets-kollegium, inblanda hvad som icke har med den sak att göra, som skall rapporteras, och att således en rapport om Gymnastiska Central-institutet endast bör innehålla nämnde Instituts verksamhet och icke beröra någon annan sjukinrättning; så är detta dock en sak, som enligt mitt förmenande, endast angår rapportören och Kongl. Kollegium. Det är således icke Orthopediska institutets inblandning uti den ifrågavarande rapporten som väckt min »förvåning och förtrytelse», det är sättet hvarpå denna skett. Jag uppgifver speciellt hvad som hos mig uppkallade denna känsla af »bitter härm», nemligen »djerfheten att, med afseende på det understöd, Konung och Rikets Ständer beviljat Orthopediska Institutet, och de loford Kongl. Sundhets-kollegium och Svenska Läkare-sällskapet tilldelat detsamma, kalla sådant för mindre »tillständiga åtgö- »randen», samt, att stämpla »en af Svenska Läkarekårens »adlare personligheter såsom »charlatan ooh hycklare».

Herr Branting, som ständigt sammanblandar hvad jag

sagt och hvad Läkare-sällskapet yttrat, (af hvad skäl må han sjelf afgöra), lägger i min mun följande omdöme om sin årsrapport: »att densamma blott innebär beställsamma försök, ledda af illvilliga motiver, satta i verksamhet för att nedsätta en af Svenska Läkare-sällskapet mycket värderad inrättning», etc. etc, samt tillägger: »dylika föregifvanden falla ensamt honom (Cederschjöld) till last, som i saknad af grundade skäl framställer desamma». Då det är Läkare-sällskapet och icke jag som fällt detta omdöme, så kan detta naturligtvis icke falla mig »ensamt till last», utan *alla* de ledamöter af Svenska Läkare-sällskapet, som vid ifrågavarande tillfälle voro närvarande. Det är ju således åter en uppenbart oärlig framställning, hvartill Herr Branting gör sig skyldig.

Hvad angår Herr Brantings citater, så vill jag icke derpå spilla många ord. Att icke jag ensam anser dem mindre ärliga, utan att denna åsigt delas af Svenska Läkare-sällskapet, framstår tydligt af nämnde Sällskaps följande yttrande: Då man emedlertid jemfört citationerna med källorna hvarur de hemtats, har man funnit åtskillige af dem stympade till tjänst för egen sak och således förvillande etc.

Att här upprepa dessa citationer tjenar till intet, helst jag icke gjort något annat än kompletterat Herr Brantings egna citationer, hvilket väl aldrig kan kallas att »vilseleda». Om ett af citaterna vill jag dock ännu en gång tala, nemligen om det ur Herr Andréés bok, hvilket jag stämplat såsom ett verkligt »falsarium». Detta är en svår anklagelse, som det är min skyldighet att försvara.

Enligt mitt begrepp om ärlighet vid en citation, måste det citerade stället vara *ordagrant* afskrifvet. Icke ett jota får förändras; synnerligast om citationens innersta mening deraf på minsta sätt förändras. Hvad nu angår Dr Andréés bok: »Apotheksväsendet i Sverige», så är den tryckt år 1842, således några år innan Herr Säterberg börjat sin verksamhet såsom orthoped. Hvad Herr Andréé skrifvit om orthopedien i Sverge, och de exempel han anför, kunna alltså icke hafva något afseende på denna Herr S:s verksamhet. Detta hade

också tydligen visat sig, om citationen varit en ordagrann afskrifning af Herr Andrée's yttrande. Genom att ändra den af Herr Andrée uppgifna anslagssumman till Orthopediska Institutet ifrån 3,358 till 8,250, att öfverhoppa årtalet på den af Herr Andrée åberopade Läkare-sällskapets årsberättelse, samt utesluta det lilla ordet: »nyligen», har det citerade stället fått ett sken af att vara skrifvet långt sednare än det verkligen är. Är man obekant med rätta förhållandet, kan man således lätt falla på den tanken, att Herr Andrée's yttranden äro riktade emot Herr Sig, hvilket alldeles icke är händelsen. Den som icke anser ett sådant citerande vara ett falsarium, synes mig hafva alltför elastiska begrepp om förfalskning. Herr Branting har visserligen velat urskulda sig dermed, att det för honom okända årtalet på Svenska Läkare-sällskapets årsberättelse uteglömts; men denna ursäkt får icke antagas, alldenstund årtalet icke kunde vara Herr Branting obekant, emedan det uti Herr Andrée's bok pag. 23, med tydliga siffror uppgifves vara 1840, hvilket omöjligt kunde undfalla Herr Brantings uppmärksamhet, när han från just samma pagina afskref Herr Andrée's ord.

Men oaktadt Herr Branting blifvit gjord uppmärksam på nödvändigheten att vara noggrann i sina meddelanden, ryggar han dock icke tillbaka att äfven uti »Upplysningarne» framkomma med följande uppgift: Orthopediska Institutet, säger Herr Branting, uppbär, «utom donerade kapitalräntor, fattigfondsmedel m. m. till ett sammanräknadt belopp af nära 40,000 R:dr, samt extra intäget för spännsängspatienter mot den dryga årsafgiften af 4,000 R:dr, derjemte, såsom personelt statsanslag åt föreståndaren 8,250 R:dr Rmt».

Den som läser detta skall ju nödvändigt komma på den tanken, att institutet årligen uppbär en inkomst af 49,250 R:dr. Nu är emedertid rätta förhållandet, att institutet eger ett kapital, uppgående till något öfver 9,000 R:dr, hvaraf räntan till en del användes för omkostnaders bestridande till bandager etc. För att icke vidare beskyllas att mot Herr Branting rikta »personliga smädelser», lemna

jag åt honom själf att gifva detta sitt förfarande en lämplig benämning.

Jag kan här icke undgå att omnämna Herr Brantings naiva bekännelse (sid. 21) att han icke har sett eller besökt hvarvarande orthopediska institut. Hvarföre har Herr Branting ej gjort det, då han likväl fäktat mot detsamma i mer än 20 år? Hvarföre har ej Herr Branting lyssnat till Herr Satherbergs uppmaningar, framställda under deras föregående polemik, att besöka orthopediska institutet; oeh hvarföre har han ej antagit den af Herr Satherberg offentligen till honom ställda uppmaningen, att gemensamt med Satherberg låta tillsätta en kommitté, för att derigenom framkalla en opartisk belysning af den orthopediska frågan. Hade Herr Branting nitälskat för sanningen, så hade han ej undvikit att upptaga Satherbergs uppmaning.

Ett annat märkligt förhållande vill jag äfven anmärka, såsom vittnande emot Herr Branting, då han uppträder med anspråk att belysa orthopedien. Han glömmar alltid att fästa sina läsares uppmärksamhet på det viktiga förhållandet, att orthopedien icke endast afser att behandla Skolioser, (sidokrökningar af ryggraden), utan dessutom en stor mängd missbildningar af annat slag, missbildningar, hvilka till allra största delen ligga *utom* gymnastens verksamhets-sfer, men som genom helt andra medel än gymnastik kunna med stor framgång behandlas.

Det är ej svårt att förstå, hvarföre Herr Branting alltid med tystnad förbigått dessa lidanden, då han velat i allmänhetens omdöme nedsätta värdet af de orthopediska medlen. —

Fortsättningen af Herr Brantings polemik förer mig nu in på frågan om den bekanta förfalskningshistorien, rörande Hedvig P.

Om jag uti mitt anförande till Läkare-sällskapet protokoll ansåg det vara försigtigt af Herr Branting att ur Dr. Andréés yttrande utesluta namnet Hedvig P., emedan detta namn tilläfventyrs skulle i läsarens minne hafva återkallat historien om det falska betyg, som för några år sedan, till försvar för Herr Brantings anfall mot Herr Satherberg,

infördes i en allmän tidning; så måste jag nu anse det vara så mycket *oförsigtigare* af honom handladt, att vidröra denna smutsiga affär. Ty då han benämnt mig en Calomniator, som har, »att inför domstol anklagas för injurier», och således utpekadt mig såsom en verklig brottsling; så nödgas jag, ehuru obehagligt det än må vara, att åter framdraga i dagen denna, på sin tid sorgligt rygtbara historia. Den lyder i största korthet, som följer:

År 1849, i Maj månad, förekom en strid emellan Hr Branting och Hr Satherberg, i anledning af några anfall mot orthopedien uti ett af Herr B. hållet examenstal. Under striden framdrog Hr B. ett par historier om patienter, som skulle hafva blifvit vid Orthopediska Institutet behandlade på ett för dem skadligt sätt. Nu ville det sig dock icke bättre, än att den ena af nämnde patienter, Hedvig P., d. 25 Juli samma år, lät i Aftonbladet genom sin målsman förklara, att hon af den orthopediska kuren befunnit sig rätt väl, samt att hennes snedhet i ryggen blifvit genom kuren »betydligt korrigerad». Till icke liten förvåning fick man dock kort derefter (d. 7 Aug.) i samma tidning läsa en insänd artikel, undertecknad med ifrågavarande patients namn, uti hvilken patienten gör en reklamation emot den föregående förklaringen, den hon nu vederlägger, under tillkännagifvande att hennes målsman blott »på enträgen uppmaning» låtit förstå sig att utfärda den förutnämnda förklaringen. En tid derefter fick man dock upplysning om att denna reklamation var helt simpelt en *förfalskning* af — enl. Aftonbladets uttryck — »någon person, som kunnat hafva det oförklarliga intresset att missbruka hennes (patientens) namn, och detta, som det vill synas, utan annan bevekelsegrund, än att åstadkomma en mindre fördelaktig opinion om Orthopediska Institutet». Från patienten och en hennes nära släktinge hade nemligen en saken upplysande skrift blifvit insänd till Aftonbladet. I denna skrift, som var bestyrkt genom vittnens intyg, upplyser patienten sjelf, att ofvannämnde reklamerande artikel *var henne ovetande tillkommen samt diktad,*

och hennes födelsenamn-signatur falskeligen begagnad». (Se Aftonbladet d. 30 Aug. 1849).

Att denna händelse skulle väcka ett stort uppseende är naturligt. Också läste man kort derefter uti tidningen »Synglasen» för d. 4 Sept.: »Ett förfalskningsbrott af grössta beskaffenhet har nyligen yppats». (Tidningen refererar nu i korthet saken). »Vid förhållanden, som dessa, torde en hvar vara i högsta grad angelägen, att erhålla tillförlitlig underrättelse derom, hvilken gjort sig skyldig till detta mindre vanliga förfalskningsbrott».

Ehuru hvarken jag eller någon annan anklagat Herr Branting att vara författare till det falska betyget, måste det dock ligga Herr Branting till last, att ännu efter 44 år icke hafva uppträdt med öppen förklaring, att han derom icke haft någon vetskap; helst det må betraktas som en rätt sällsam tilldragelse, att en person framkommer med dylika försvarsskrifter för en annan, utan att denne sednare härom erhållit minsta underrättelse. Men mörkare synes mig den skugga blifva, som så länge hvilat öfver detta brott, genom Herr Brantings nu afgifna förklaring att »om Hr Cederschjöld vill hafva denna sin insinuation (?) laggd i full dager till rättelse för sig, då kan i så fall D:r Andrée lemna fullständiga upplysningar om denna sakens närmaste förhållande, hvilket ock blifvit i bref af honom mig (Branting) meddeladt.»

Må detta vara nog, för att tillbakavisa Herr Brantings djerfva anklagelse mot mig för »injurier». Ty hvad än D:r Andréés bref må innehålla, icke kunna de tillintetgöra bevisen på förfalskningsbrott. Till dess breffvens innehåll blir känt, bevisa de åtminstone, att Herr Branting icke varit alldeles främmande för denna fråga.

Icke nöjd med att hafva stämplat mitt anförande till Läkare-Sällskapet såsom »personliga smädelser», synes Herr B. äfven vilja framställa mig såsom smädeskrifvare *quand même*; han tillämpar neml. på mig Läkare-Sällskapets uttryck om Herr Brantings årsrapport, att den innehöll »vilsledande resonnemang, obestyrkta fakta, illasinnade afsigter och vrängda framställningar», till bevis hvarför han åberopar min recen-

sion af Prof. Hjorts »Studier och arbeten för vården af moder och barn». Min vän, Prof. Hjort, skall säkert finna sig föga smickrad af denna inblandning; ty om vi också varit af olika åsikter uti vetenskapliga frågor och derföre med hvarandra kämpat en kort strid, hvarvid skarpa hugg icke saknades å ömse sidor, så har detta utbyte af tankar och idéer blott ännu hårdare tillknutit det vänskapsband, som i flere år förenat oss. Och jag är fullt öfvertygad, med den kännedom jag eger om Herr Hjorts redbara karakter, att han är den förste att tillbakavisa detta Herr Brantings angrepp mot mig. För att sluta såsom han börjat, framkommer Herr Branting å sista sidan af sina »Upplýsingar» med den osanna uppgiften, att jag tillåtit mig »obefogade angrepp» mot Herr Huss' berömda arbete: »Alcoholismus chronicus», oaktadt jag om nämnde arbete aldrig yttrat ett enda ord.

Deremot har jag en gång recenserat »Sverges Endemiska sjukdomar, af M. Huss», öfver hvilken recensions större eller mindre »befogenhet» Herr Branting icke lärer kunna döma, åtminstone förr än han derom tagit så mycken kännedom, att han vet hvilket arbete som af mig blifvit recenseradt.

För att slutligen visa huru Herr Branting och hans »årsrapport» blifvit bedömda i Danmark, vill jag ur **Hospitals-Tidenden** N° 49 i sin helhet intaga en artikel, angående detta ämne. Af denna artikel synes att danskarna, för hvilka Herr Branting hufvudsakligen velat »bekantgöra några den Svenska Gymnastikens therapeutiska resultat, utan någon den minsta hänsyftning å orthopediska spännkonsten» (!) hafva varit fullt ut lika omilda mot Herr Branting, som Svenska Läkare-Sällskapet och jag, och att det smådeskrifveri, hvaröfver Herr Branting klagat, sålunda icke är någonting annat än ett rättvist klander, oskiljaktigt från hvarje kritiskt omdöme om Herr Brantings litterära produkt. Artikeln lyder, som följer:

Polemiken mellem Gabriel Branting og Dr. Hermann Säterberg.

I Nr. 44 af Hospitalstidenden s. d. A. findes en læseværdig Artikel om den medicinske Gymnastik i Kjöbenhavn, Stockholm og Berlin, hvis Forfatter med Rette udhæver den heldige Omstændighed, at hos os en erfaren og kundskabsrig Læge, Prof. Drachmann, har taget sig af den medicinske Gymnastik og bragt den i Anvendelse sammen med Therapiens øvrige Hjælpemidler. Fremdeles advarer Artiklen med god Grund mod de specifikke Gymnasiarchers Udskeielser, der allerede andensteds have vakt berettiget Opposition fra Lægernes Side; endelig henleder den Opmærksomheden paa den Modsætning, hvori Gabriel Branting, Forstanderen for det kongl. gymnastiske Central-Institut, staaer til Dr. Säterberg, der bestyrer det gymnastisk-orthopædiske Institut, begge i Stockholm.

At der føres en Polemik mellem disse to Instituters Forstandere er kortelig berørt i den ovennævnte Artikel, og det er her Hensigten at henlede Opmærksomheden lidt nærmere paa denne Polemik og navnlig paa de nyeste Indlæg. Det kan ogsaa interessere os, da Striden ingenlunde er tilfældig, men betinget i en Grundforskjellighed i de to Instituters ledende Principer og ledende Personer, saaledes som Artiklen i Hospitalstidenden ogsaa udhæver. Dr. Säterberg er nemlig Repræsentanten for den gymnastiske Kurmethode, iværksat fra et lægekyndigt Standpunkt, medoptagende Therapiens og specielt Orthopædiens øvrige Hjælpemidler, medens Gabriel Branting er specifik Gymnasiarch, som det kaldes, og kun dette. Hr. Branting lod ved sidste Naturforskermøde omdele en Aarsrapport, som indeholdt et meget heftigt Angreb paa Dr. Säterberg og hans Virksomhed. Imod dette tog S. tilorde strax efter Mødet, idet han med fuld Føie beklagede sig over, at Beretningen var ud-

delt i Mødets ellefte Time og tilmed kun til de norske og danske Deeltagere, saa at han derved var bleven forhindret i at forsvare sig. Senere optog det svenske Lægeselskab i Stockholm Sagen, foranlediget ved en Kritik af Cederschjöld over Brantings Aarsberetning, og optraadte som Forsvarer af Sutherbergs hæderlig bekjendte og meget benyttede Institut. Det er kun en simpel Retsfærdighedspligt mod Dr. Sutherberg at bringe dette, der er fremkommet til hans Forsvar, til almindelig Kundskab paa denne Side Sundet, hvortil vi ere bløvne istand ved velvillig Tilsendelse af Dr. Sutherbergs Replik og Uddraget af den Protokol, der er ført i det svenske Lægeselskabs Møde for 11te August 1865, indeholdende Cederschjölds Kritik og den derpaa følgende Discussion.

Brantings Aarsberetning falder i to Dele. Den sidste indeholder den tabellariske Oversigt over de i hans Institut Behandlede; men denne Deel af Piecen skal her ikke gjøres til Gjenstand for nærmere Omtale, da det ikke er vor Hensigt at underkaste hans Virksomhed en nærmere Belysning. Dog bør det udhæves, at de høist besynderlige og forskruede Sygdomsbeneævnelser, som Branting benytter, antyde en eienommeligt Stilling til den medicinske Diagnostik (»paralysis interdum cordis»), som ikke kan Andet end opvække en betydelig Tvivl med Hensyn til hans medicinske Viden, og som bestyrkes ved Gjennemlæsningen af hans kvasiphysiologiske Deductioner i den første Halvdeel. Denne Tvivl deles ogsaa af vore svenske Colleger, saaledes som det fremgaaer af Cederschjölds Kritik og den ved samme fremkaldte Discussion. — Den første Deel af Brantings Aarsberetning indeholder Angrebene og hans om man vil Physiologi. Hvis Sagen ikke havde sin alvorlige Side, maatte man smile over de Beskyldninger, som han med Hestighed udslynger mod Orthopædien. Et Resumé af hans Angreb vilde omtrent lyde saasom: Det almindelige Snørliv fordrer aarlig Tusinder af Offre, fordi det hindrer de naturmæssige Bevægelser, langt skadeligere maa altsaa de orthopædiske Bandager virke, eftersom Orthopæden benytter ganske anderledes complicerede,

Jern-, Tvangs-, Skrue- og Remmeapparater til at fremkalde Tryk paa, Bøining og Strækning af Kroppen. Det mekaniske eller orthopædiske Tryks pathologiske eller irriterende Indvirkning forklares let gjennem direkte Forsøg. Aabnes Brystet paa et Pattedyr, blottes dernæst Hjertet och trykkes det, efterat dets Bevægelser ere aftagne, med Haanden, blive Hjerteslagene uregelmæssige og forøges o. s. v. Dr. Sætherberg spørger med Rette i sin Replik: Hvad skal man svare paa saadan Gallimathias? Men af slige Raisonnements, af en Mængde uklare og fantastiske samt mystiske kvasi-physiologiske Paastande er Brantings Piece fuld. Saaledes gaaer det, naar en uvidende Mand dukker ned i Videnskabens Væld for at lede efter et rent logisk Beviis mod Orthopædien. — Hr. Branting kalder virkelig sit Nonsens et rent logisk Beviis. — Kan man end bevare sit gode Humeur ved Læsningen af Brantings Stormløb mod Orthopædiens Pineredskaber, bliver dette vanskeligere, naar man følger Forfatteren gjennem de talrige Citater af litterære Notabiliteter, Physiologer, Pathologer og Anatomer, ligesaa Soemering til Virchow, hvormed han søger at støtte sine Angreb. Naar man bedømmer disse Citationer mildt, kan man kun sige at Forfatteren dels har misforstaaet sine Autorer, dels har trukket det virkelig Sagte efter Haarene for at finde Bemærkninger, som nogenlunde kunde adapteres hans egne Meninger. Vil man være en streng Dommer, kan man derimod ikke frikjende ham for mislig Omgang med Citater, saaledes som Cederschjld og Malmsten ogsaa paaviste ved at anføre de citerade Forfatteres egne Ord. Men lad der endogsaa kun være rene Misforstaaelser tilstede i Brantings Citater, saa er det et nyt Beviis paa, at saadane Misforstaaelser ere en uundgaaelig Følge, naar en Lægmand begynder at studere medicinske Specialværker uden tilstrækkelige Forkundskaber. En Deel af Brantings Piece maa under alle Omstændigheder paa det Bestemteste misbilliges, — det er hans Angreb paa Dr. Sætherberg og hans Institut, det er den Deel, som gjør Brantings Piece til en Pamflet. Han angriber nemlig ikke

blot Orthopædien som videnskabelig Methode, men ogsaa Dr. Sætherbergs personlige Dygtighed og anklager ham for at der ved hans Institut anvendes ukundige og uduelige Assistenten trods det, at bemeldte Institut nyder et aarligt Tilskud af Staten. Hr. Branting bærer selv Skylden, naar man her uvilkaarligen udbryder: *hinc illæ lacrymæ!* Baade Cederschjöld, Malmsten o. m. a. ansete Læger oplyste under den ovennævnte Discussion disse Beskyldningers fuldkomne Urigtighed, hvad Sætherberg ligeledes har paataget sig i sin Replik. — Det svenske Lægeselskab endte Discussionen med en Udtalelse, der indeholdt en skarp Misbilligelse af Brantings Angreb paa Dr. Sætherbergs Institut; den Angrebne og hans Anstalt bæredes tillige med et særdeles hædrende Tillidsvotum. — Der er ingen Tvivl om at de danske Læger, der have havt Udholdenhed nok til at gennemlæse Brantings Aarsberetning, fuldkommen samstemme i denne Misbilligelse og gjerne slutte sig til den Aerkjendelse, som er bleven Dr. Sætherberg tildeel.

Dette sidste Angreb paa Dr. S. er ibrigt kun en Fortsættelse af en heel Række tidligere Stöd, som den excentriske Gymnastikforstander har ført efter sin Concurrent. Naar Striden imidlertid fra Brantings Side føres med Argumenter som dem, vi have givet nogle Prøver af, kan det egentlig ikke kaldes en Polemik; dog er Striden ikke uden Interesse. Den viser hvortil det fører at den medicinske Gymnastik falder i Hænderne paa Lægmand, eller, hvad der er endnu værre, paa halvstuderede Personer, der i en Fart skabe sig en bekvem physiologisk Doktrin, som udpyntes med allehaande Misforstaaelser, og den opfordrer til Varsomhed i den Retning. Det er os en Fornöielse at kunne tilføie, at det synes som om Hr. Nycander, der forestaaer et Institut for svensk medicinsk Gymnastik her i Kjöbenhavn opfatter den Stilling rigtigt, som et saadant Institut bør indtage*). Det bør naturligviis altid være en Læge, som stiller Indicationer for Gymnastikens Anvendelse, om han

* (Aarsberetning fra Institut for sv. m. G. i Kjöbenhavn 1862.)

end kan behöve at conferere med Gymnastikforstanderen; derfor modtager Hr. Nycander kun Patienter, efterat disse have indhentet en Lægebetænkning om deres Tilstand. Idet vi saaledes troe at Hr. N. heri har valgt det rette Standpunkt, kunne vi ikke i samme Grad erklære os enige med et Forslag, som gjøres i den citerede Aarsberetning med Hensyn til Gymnastikens Forhold til Staten. For at fremme Gymnastikunderviisningen i Landet, som vistnok lader overmaade meget tilbage at ønske, vil N. have oprettet et Central-Institut, og forsaavidt kan han vistnok regne paa almindelig Samstemning; men naar han forlanger at en Gymnasiarch ikke blot skal studere Gymnastikens Theori i Almindelighed, samt den medicinske, pædagogiske, militære og æsthetiske Gymnastiks Theori i Særdeleshed, men ogsaa »den fuldstændige Anatomi, den fuldstændige Physiologi, de chroniske Sygdommes Pathologi og pathologiske Anatomi, Diætetik og Therapi i Almindelighed, den gymnastiske Therapi, Læren om Bevægelserne i disses mekaniske, anatomiske og physiologiske Forhold, Læren om Bevægelserne i disses pathologiske og therapeutiske Forhold», og endelig »Lægevidenskabens Historie i Almindelighed og Opdragelseshistorie»: — saa troe vi at man vil indrømme at her fordres Umuligheder. Er det en Læge, der specielt vil studere medicinsk Gymnastik og Orthopædi, da har han at følge den regulære Vei som det medicinske Studium fordrer, — efter at have faaet en almindelig Grundvold, dernæst at tage fat paa Specialiteten; men er det en Ikkelæge, som vil opfylde de Fordringer, der ovenfor ere opstillede, da vil det ikke kunne ske paa anden Maade end ved at studere Medicin plus Specialiteten, kort gaae den samme lange og müisommelige Vei som Lægen. De chroniske Sygdommes Pathologi lader sig ikke opfatte uden Kundskab til de akutes, deres pathologiske Anatomi ligesaa lidt; man kunde omtrent med samme Ret forordre Histologi, uden hvilken Physiologien ikke kan forstaaes, det samme gjælder om Chemi, kort man maa forordre at den specielle Dyrker af medicinsk Gymnastik maa være Læge. Er han ikke det, da maa han indtage

*en anden Stilling, som i og for sig er høist nyttig og for-
tjenstfuld, og i hvilken hans Dygtighed kan være af stor
Betydning for Patienten. Hvis vi virkelig fik et Central-
Institut med de ovennævnte Formaal, maatte man sende
vore medicinske Lærere og Studerende derhen, ellers vilde
Gymnasiarcherne nok forlade Institutet med en ligesaa slet
physiologisk Fordöielse som Hr. Branting.* R.D

Jag har slutat och skall ej vidare upptaga pennan för denna, i mer än ett hänseende, obehagliga strid. Min afsigt har icke varit att förneka Herr Brantings flera framstående egenskaper; jag vill icke heller klandra hans måhända nog ensidiga uppfattning af gymnastikens betydelse. Jag finner det nemligen ganska naturligt att en person, som egnat hela sitt lif och alla sina krafter åt en viss sak, skall för densamma få en sådan förkärlek, att det blir svårt att åt annat håll rikta sina blickar. Ett dylikt rastlöst arbete i och för en idé har, åtminstone i mina ögon, någonting aktning-
bjudande. Till följd häraf kan jag mycket väl förklara Herr Brantings bitterhet emot allt som i minsta mån kan för-
ringa värdet af hans gymnastikmethod, således äfven emot orthopedien. Men med erkännande häraf måste jag dock nu som alltid klandra de medel, hvilka Herr Branting för vin-
nande af sitt mål så ofta anlitar: osanningar, låga insinua-
tioner, vrängda framställningar och personliga smädelser; och det är emot dem jag uppträdt, djupt beklagande att Herr Branting icke velat inse det orätta deruti, utan tillåter sig äfven i sin sednaste skrift deraf begagna sig. Kan Herr Branting emedlertid i begagnandet af dylika medel finna nå-
gon tillfredsställelse, må det då vara honom förunnadt: ära och människors aktning vinner han icke.

en annan ställning som i och för sig är helt nyttig och för-
 gynnlig, och i händelse af denna Dignitet kan det för sig
 betydning för Postverket. Detta är verkligt ett af Central-
 förstatet och de ekonomiska Postverket, som man kunde
 vara nöjd med. Lönerna för Stämman kunde dock, eller till
 Gynnsamheten, och för det förhållande med en ännu större
 psykologiska Postverket som till ställning, som till
 ...

Jag har skolat och skolat af vidare uppgifter på denna för-
 denna, i mer än ett hundra, obetydliga stund. Min åsigt
 har icke varit att försöka till ställning till stämman
 egentligen; jag vill icke heller blanda mina åsikter med
 andra uppgifter af Gymnasietens betydelse. Jag finner
 det naturligt endast nödvändigt att en person som egentligen
 vill till och alla andra för att en viss sak, skall för den
 samman till en sådan förklarad, att det här svårt att att
 att till stämman skulle det till stämman ställa i och
 för en del, som stämman i min egen, ägnad, aktiva
 lydborder. Till stämman hade jag mycket väl förstått till
 stämman till stämman, och till som i minsta mån kan för-
 ringa, värdet af hans gymnasiet, således även om
 utöfningen. Men och således skulle jag dock nu
 som alltid stämman de mest, skulle till stämman för sin-
 nende af stämman till stämman, till stämman
 till stämman till stämman och personliga stämman, och
 det kan sagt den jag uppträda, djupa delaktande att till
 stämman, och velat mig det mesta till stämman till stämman
 stämman i sin egen stämman till stämman till stämman till stämman
 stämman om stämman i begagnandet af stämman till stämman till
 en till stämman till stämman, till stämman till stämman till stämman
 och naturligt stämman till stämman till stämman till stämman
 ...

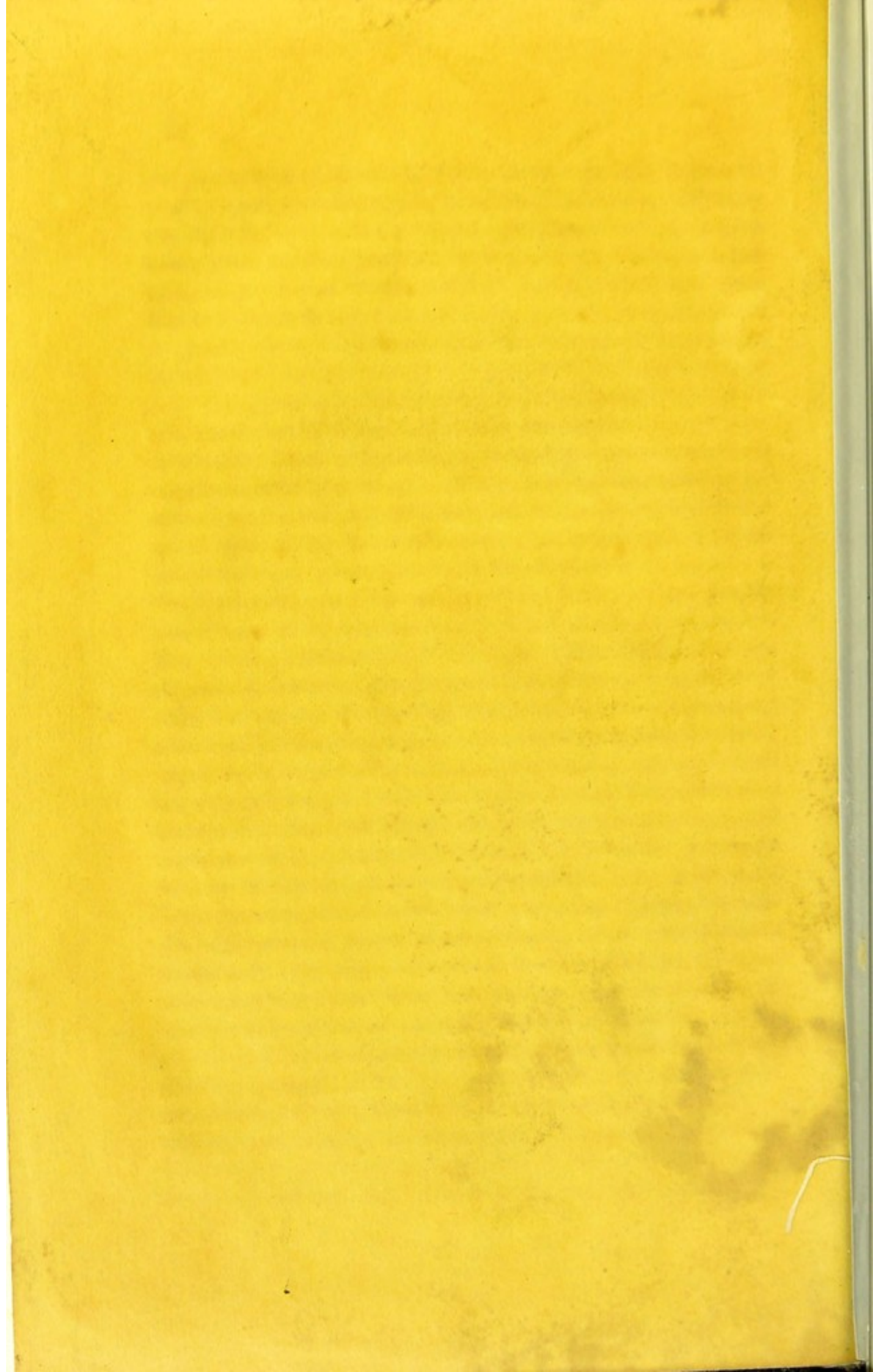
The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This ensures transparency and allows for easy verification of the data.

In the second section, the author outlines the various methods used to collect and analyze the data. This includes both primary and secondary sources, as well as the specific techniques employed for data processing and statistical analysis.

The third part of the report details the findings of the study. It presents a comprehensive overview of the results, highlighting the key trends and patterns observed in the data. The author also discusses the implications of these findings for the field of study.

Finally, the document concludes with a summary of the main points and a list of references. The author expresses their appreciation for the support and assistance provided by the research team and funding agencies throughout the project.

✓

